

«Էդիթ Պրինտ» հրատարակչություն

Ավարտական հետազոտական աշխատանք

Թեմա՝ Մանկավարժական աշխատողի ուսումնադաստիարակչական աշխատանքի պլանավորումը նախադպրոցական կրթության պետական կրթական չափորոշիչների պահանջներին համապատասխան

Հաստատություն՝ Արարատ համայնքի Երասխ գյուղի մանկապարտեզ

Դաստիարակ՝ Սալբունց Ռուզան

Ղեկավար՝ Ժաննա Ավետիսյան

2023թ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ներածություն.....	3
Գլուխ 1.....	4
Գործնական մաս.....	6
Գլուխ 2.....	12
Եզրակացություն.....	23
Գրականության ցանկ.....	24

ՆԵՐԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Նախադպրոցական կրթության չափորոշիչը կազմում է վաղ մանկության զարգացման ընդհանուր չափորոշիչի բաղադրամասս և սահմանում նախադպրոցական կրթական ծրագրերի բովանդակության նախագծման հիմնական և ուղղությունները:

Նախադպրոցական կրթական չափորոշիչների բովանդակությանը՝ պայմանականորեն տարանջատված է ոլորտ-տիրույթների և բաղադրիչների:

Չափորոշիչը նպատակաուղղված է նախադպրոցական տարիքի երեխայի հմացական շարժառիթների խթանմանը, նրա ինքնաճանաչման, ինքնադրսևորման, համակողմանի և ներդաշնակ զարգացման ապահովմանը, առողջ կենսակերպի հիմքերի ձևավորմանն ու սոցիալականացմանը:

Չափորոշիչը մշակվում է «Կրթության մասին» ՀՀ օրենսդրության, հանրակրթության պետական կրթակարգի, վաղ մանկության զարգացման հայեցակարգի և ռազմավարության պահանջների համապատասխան:

Չափորոշիչը նաև կրթական հիմնական ծրագրերի նպատակների իրագործումը ցույց տվող չափանիշների կատարման ընդհանուր մակարդակն է երեխայակենտրոն կրթության հիմքը, որը հնարավորություն է ընձեռում արձագանքելու երեխաների կարիքներին և հետաքրքրություններին, հարգելու երեխաների՝ անձը, հենվելու երեխաների ուժեղ կողմերի վրա և խթանելու համատեղ ուսումնառություն:

Չափորոշիչը որոշակի է, հասանելի, իրատեսական, համապարփակ և ժամկետային:

Չափորոշիչի ներդրումը պարտադիր է նախադպրոցական ուսումնական հաստատությունների համար:

Չափորոշիչը հանդիսանում է երեխայակենտրոն կրթության հիմք:

Չափորոշիչները դասակարգված են ըստ հետևյալ վեց ոլորտների

1. Ճարժողական
2. Խոսք և լեզու
3. Իմացական
4. Հուզական, անձնային և սոցիալական զարգացում
5. Ինքնասպասարկում և անվտանգություն

6. Վերաբերմունք սովորելու նկատմամբ:

ԳԼՈՒԽ 1

Չարգացնող ուսուցողական միջավայր

Չանրակրթության պետական՝ կրթակարգի (ՀՀ կառավարության 2004թ. մայիսի 27-ի N20 արձանագրային որոշում) նախադարձական կրթության պետական չափորոշի ձևավորման հիմնական սկզբունքներում ամրագրված է երեխայակենտրոն ուսումնադաստիարակչական և ֆիզիկական միջավայրի ստեղծման, ինչպես նաև կրթության կազմակերպման գործընթացի և արդյունքների դիտարկման վերահսկման անհրաժեշտությունը:

Ստորև ներկայացվում է կրթական հաստատություններում 5-6 տարեկան երեխաների համար զարգացնող միջավայրին ներկայացվող պահանջները:

Ուսումնական հաստատության

Ֆիզիկական միջավայրին ներկայացվող չափանիշները

Նպաստակը.

Ներքին և արտաքին ֆիզիկական միջավայրը նպաստում է երեխայի բնական աճին և զարգացմանը՝ հետազոտության և ուսումնառության համար հնարավորությունների ապահովման միջոցով:

Չիմնավորում

Թե երեխաների, թե մեծահասակների վարքի և զարգացման վրա ազդում է այն ֆիզիկական միջավայրը, որտեղ նրանք ապրում և աշխատում են: Ֆիզիկական տարածքի և այնտեղ գտնվող նյութերի որակը իր ներգործությունն է ունենում երեխաների ներգրավման մակարդակի և մեծահասակների հետ նրանց շփման որակի

վրա: Թե՛ ներքին, թե արտաքին տարածքի մեծությունը, ձևավորումը, օգտագործումը պետք է շարունակաբար գնահատվեն:

1. Ներքին և արտաքին ֆիզիկական միջավայրը՝ պետք է լինի ապահով, մաքուր, գրավիչ և ընդարձակ, տարածք՝ բացօթյա խաղահրապարակում: Աշխատակազմը պետք է բավարար ժամանակ ունենա մինչև երեխաների գալը նախապես պատրաստելու միջավայրը:

Դիտարկելով երեխաների հաղորդակցությունը միմյանց հետ, նրանց ներգրավվածությունը աշխատանքներում, հստակ կարելի է որոշել, թե արդյոք տարածությունը բավարար է: Միջավայրը պետք է լինի գրավիչ: Միջավայրում՝ պետք է ցուցադրվեն երեխաների աշխատանքները, այլ նկարներ, որոնք փակված են երեխայի աչքի մակարդակի համապատասխան բարձրության վրա:

2. Աշխատանքային կենտրոնները հստակորեն սահմանված և տարաբաժանված են տարածական առումով: Տարածքը դասավորված է այնպես, որ երեխաները կարողանան աշխատել անհատապես, միասին, փոքր կամ մեծ խմբերով:

Տարածքի դասավորվածությունը թույլ է տալիս, որ երեխաները ազատ տեղաշարժվեն մի կենտրոնից մյուսը առանց մյուսների ուշադրությունը շեղելու:

Տարածքի դասավորությունը նույնքան կարևոր է, որքան նրա ընդարձակությունը: Երեխաները պետք է կարողանան մի աշխատանքից անցնեն մյուսին՝ առանց մյուսներին խանգարելու: Աշխատանքային կենտրոնները պետք է բաժանված լինեն այնպես, որ մի կենտրոնում աշխատող երեխաների ուշադրությունը չշեղվի մյուս կենտրոններում աշխատող երեխաների պատճառով: Լավ կազմակերպված տարածքը նպաստում է ցանկալի վարքագծի ձևավորմանը՝ մարդկանց միջև դրական հաղորդակցությանը ինչպես նաև նյութերի ակտիվ կիրառմանը:

3. Տարածքի դասավորությունը պետք է թույլ տա, որ երեխաները կարողանան զբաղվել իրենց տարիքին համապատասխան բազմազան և տարբեր տևողություն և պահանջող աշխատանքներում:

Այս չափանիշը ավելի շատ վերաբերում է աշխատանքներին, քան կենտրոններին: Օրինակ բնագիտությունը և մաթեմատիկան՝ պահանջում են աշխատանքներ, որոնք չեն սահմանափակվում խմբասենյակի մեկ կենտրոնով: Ուստի սենյակը պետք է դասավորված լինի այնպես, որ այդ աշխատանքները իսկապես կատարվեն: Արվեստի կամ խոհարարական կենտրոնը, որտեղ աշխատանքները մի փոքր ավելի թափփվածություն են առաջացնում, լավ կլինի՝ տեղադրել ջրին մոտ:

5-6 տարեկան երեխաներին՝ անհրաժեշտ է հատկացնել նաև առանձին հանգիստ անկյուն: Միջավայրը պետք է ունենա փափուկ պարազաներ, ինչպիսիք են գորգը, բարձերը և այլն:

4. Բավարար քանակով, բազմատեսակ և դիմացկուն նյութերը և սարքավորումը պետք է լինի երեխաների տարիքին համապատասխան և դրված լինի երեխաների համար մատչելի տեղում: Այսինքն, ցածր և բաց դարակների վրա, որտեղից երեխան կարող է ազատ և ինքնուրույն օգտվել: Նյութերը փոփոխվում են և հարմարեցվում երեխաների հետաքրքրություններին:

Նյութերը և սարքավորումը գնահատվում են տարբեր տեսանկյուններից: Անհրաժեշտ է ունենալ ինչպես բազմազան, այնպես էլ համապատասխան տեսակի նյութեր և սարքավորումներ: Երեխաներին անհրաժեշտ է ունենալ ակտիվ խաղ ապահովող սարքավորում՝ և նյութեր, որոնք խթանում են երեխայի զարգացման բոլոր ոլորտները: Օրինակ՝ կառուցողական նյութեր, մանջողալյատիվներ, դերախաղի պարազաներ, նկարչական նյութեր, գրքեր, ձայներիզներ և այլն: Երեխաները ավելի ստեղծագործաբար և իմաստալից են օգտագործում նյութերը, եթե դրանք հասանելի են իրենց (ինքնուրույն կարող են վերցնել) և ժամանակ առ ժամանակ փոփոխվում են բազմազանություն ստեղծելու նպատակով:

5. Երեխաների համար ապահովված է առանձին տեղ՝ կախելու իրենց հագուստը և պահելու իրենց անձնական իրերը:

Անձնական իրերի համար տեղ կարելի է ապահովել տարբեր ձևերով: Սակայն և մեծերը, և երեխաները դա պետք է անպայման ունենան, որպեսզի կարողանան իրենց անձնական իրերը պահել և հետո հեշտությամբ գտնել:

6. Արտաքին միջավայրը ներառում է տարբեր տիպի մակերեսներ, ինչպիսիք են՝ հողը, ավազը խոսելը հարթ ու խորդուբորդ հատվածները, կոշտ տարածքը և այլն: Արտաքին միջավայրը կարող է լինել ստվերում, բացօթյա, փորելու, ինչ-որ բան քշելու, մագլցելու, հավասարակշռելու, առանձին խաղալու: Արտաքին միջավայրը պաշտպանվում է ցանկապատով կամ որևէ բնական արգելամիջոցով, որով այն առանձնացվում է փողոցից կամ այլ վտանգներից:

:

Ուսումնական հաստատության ֆիզիկական միջավայրի կազմակերպումը

Ուսումնական ծրագրի արդյունավետության գրավականներից մեկը երեխայակենտրոն ուսումնական միջավայրի ձևավորումն է: Ուսումնական միջավայրը՝ երեխաներին տալիս է ժամանակ և հնարավորություններ իրենց շրջապատող աշխարհը ճանաչելու և ստեղծագործաբար արձագանքելու աշխարհում կատարվող երևույթներին: Ուսումնական միջավայրը իր բնույթով սոցիալական է և ապահովում է խթանող ու ապահով մթնոլորտ բոլոր երեխաների համար: Այն երեխաներին տալիս է ժամանակ և հնարավորություններ գործելու համարձակորեն, ուսումնասիրելու և հետազոտելու իրենց աշխարհը: Երեխաները ձեռք են բերում փորձ, որը խրախուսում է շփվելու մյուսների հետ, զարգացնելու միջանձնային հմտություններ, աշխատելու և սովորելու համագործակցաբար:

Նախադպրոցական ուսուցման և փորձառության վրա ներգործում են հատակն ու պատերը, խբասենյակի ձևն ու չափը, խաղահրապարակի կահույքը, օգտագործվող նյութերն ու պարագաները սարքավորումներն ու խաղալիքները: Գեղագիտական ճաշակով և հարմարավետությամբ աչքի ընկնող խմբասենյակները լավ են անդրադառնում թե՛ երեխաների թե՛ դաստիարակների վրա; Կահույքի դասավորությունը պատկերացում է տալիս, թե ինչ նպատակով է օգտագործվում տվյալ տարածքը: Այն նաև կարևոր է անցուդարձի անվտանգության ապահովման, աղմուկի և դաստիարակի դիտարկման տեսանկյունից: Դպրոցի ներքին և արտաքին տարածքի նախագիծը պետք է լինի լավ մտածված: Լավ նախագծված միջավայրը՝ նպաստավոր է երեխաների խմբային խաղերի շփման անկախ տեղաշարժման և խնդիրների լուծման համար:

Երեխայի զարգացման համար անկաշկանդ միջավայր է պետք, որտեղ նա կկարողանա բազմակողմանիորեն արձագանքել շրջապատին: Այն պիտի բնութայան և սոցիալական միջավայրի համակցված մոդել լինի, որ երեխային մղի սեփական գործողությունները համաձայնեցնելու այդ միջավայրի օրենքներին:

Չարգացման բնականոն գործընթացում ուսուցումը հանդիսանում է միջոց, որն ամրապնդում է զարգացման գործընթացի և առաջ քաշում մշակութային գործոններ :

Միջավայրը մեծապես նպաստում է ուսուցման գործընթացին:

Որպեսզի միջավայրը զարգացնող լինի, այն պիտի նախապատրաստել այնպես, որ

- հնարավորություն տա երեխայի անհատական զարգացմանը
- մղի երեխային ինքնագույն, ստեղծագործական գործունեության
- համապատասխան լինի երեխայի կարիքներին և զարգացման մակարդակին

Ուսումնախաղային նյութեր

Խմբասենյակը հագեցած պիտի լինի բազմատեսակ խաղալիքներով, որ երեխան կարողանա խաղեր կազմակերպել, ազատ խաղալ ընկերների հետ: Խաղալիքները բազմազան պիտի լինեն տունտունիկ խաղալու ամանների և խոհանոցային՝ այլ իրերի հավաքածուներ, խաղալիք-կահույք, տիկնիկներ, լեգոներ, խաղալիք մեքենաներ, սեղանի խաղեր, տրամաբանական, խաղեր տարբեր չափերի և գույնի գնդակներ՝ տարբեր՝ գործիքներ... Խաղալիք կարող են դառնալ նաև աթոռները սեղանները, պահարանները, արկղերը: Օրինակ, աթոռները կարող են գնացքի վագոններ կամ ավտոբուսներ դառնալ պահարանը՝ բույն, տուն:

Խմբասենյակում՝ հարմար սեղաններ և աթոռներ՝ պիտի լինեն, սեղաններին գիրք-տետրեր, գրչամաններ, դրանց մեջ՝ մատիտներ, ֆլումաստերներ, գրիչներ, որ ուզած պահին՝ երեխան կարողանա աշխատել նկարել ինչ-որ բան պատրաստել կամ պարզապես խզբզել:

Գրաճանաչության կենտրոն

Գրաճանաչության կենտրոնում պահվում են գրքեր և նյութեր՝ ունկկդրելու և գրելու պարապմունքների համար: Սա պետք է լինի խաղաղ, անաղմուկ տարածք, ուր երեխաները կարող են գրքեր նայել, մեկը մյուսի համար «կարդալ», կամ նրանց համար կարող է կարդալ դաստիարակը կամ էլ որևէ կամավոր՝ ծնող:

Մաթեմատիկայի կենտրոն

Մաթեմատիկային հատկացված տարածքում պահվում են առարկաներ, որոնք երեխաները կարող են մասերի բաժանել կամ հավաքել, օրինակ՝ գլուխկոտրուկներ են կամ խաղաղեկորներ: Այս կենտրոններում անցկացվող պարապմունքները երեխաներին օգնում են զարգացնել իրենց մտավոր հմտությունները, փոքր մկանները և աչք- աչք կոորդինացիան:

Արվեստի կենտրոն

Արվեստի աշխատանքային կենտրոնը՝ երեխաներին խրախուսում է հետազոտելու և զարգացնելու իրենց ստեղծագործական ունակությունները, զվարճանալու նոր նյութերով դրսևորելու իրենց զգացմունքները: Այս տարածքում օգտագործվող նյութերից կարող են լինել ներկերը, թուղթը, մկրատը, գունավոր մատիտները, կավիճը, գործվածքը կամ նյութերի կտորտանքը՝ սոսնձելու և փակցնելու համար: Այստեղ կարող են ավելացվել նաև բնական նյութեր, օրինակ փայտ, տերևներ, ավազ, եղևնու կոներ և այլն: Արվեստի կենտրոնը նպաստում է երեխաների գեղագիտական դաստիարակությանը և օգնում է երեխաների մոտ սեր արթնացնելու արվեստի նկատմամբ:

Դերային խաղի կենտրոն

Խմբասենյակը տիկնիկներ պատրաստելու փոքրիկ արհեստանոց (մկրատներ, ասեղներ, թելեր, ժապավեններ, կտորներ, կոճակներ, ուլունքներ, թղթեր.) և տիկնիկային թատրոն պիտի ունենա: Այստեղ կծնվեն այն տիկնիկները, որոնցով նա թատրոն, տունտունիկ և այլ խաղեր կխաղա: Արհեստանոցում դրված կլինի տիկնիկային թատրոնի արկղը կամ տիկնիկների կախիչը, փոքր, հարմար միջնորմ

(շիրմա), տիկնիկներ, որոնցից ամեն անգամ տարբեր կերպարներ՝ կարելի է ստանալ: Միջևորմը, որը հեշտությամբ կբացվի, կփակվի, ոչ միայն տիկնիկային ներկայացումների, այլև տարբեր նպատակներով կօգտագործվի:

Երեխան կարող է տիկնիկային թատրոն խաղալ նաև սեղանի վրա. առանց շիրմայի կերպարներ կարող են դառնալ օգտագործված, «մաշված» գրիչները, մատիտները, ռետինները: Երեխայի նկարագարոված ձեռքերը, մատներն անգամ կարող են տիկնիկ-կերպարներդառնալ:

Երեխայի համար թատրոնը սիրելի, զվարճալի, հետաքրքիր խաղ է, որը զարգացնում է նրա խոսքը, ստեղծագործական ունակությունները, ինքնուրույնությունը, ինքնակազմակերպման ստեղծագործելու, խմբով խաղալու-աշխատելու հմտությունները:

Սպորտի կենտրոն

Խաղասենյակի մի անկյունը սպորտային պիտի լինի, կամ երեխաները փոքր սպորտային սենյակ պիտի ունենան: Պատին՝ շվեդական կարճ պատեր, բասկետբոլի փոքրիկ ցանցեր, հատակին՝ մարզական ներքնակներ /մաթեր/, պտտօղակներ, հեծանիվներ, ցանցարկղի մեջ՝ տարբեր չափսերի գնդակներ, պարաններ, սպորտային այլ խաղեր, որոնցով կարելի է խմբասենյակում խաղալ: Սպորտային կենտրոնը կնպաստի երեխաների ֆիզիկական զարգացմանը, շարժումների կոորդինացիային, ակտիվության զարգացմանը:

Խոհարարության կենտրոն

Երեխայի զարգացումը ներառում է նրա կյանքի բոլոր ոլորտները: Հաճախ նա իր գործունեությունը /խաղ, աշխատանք և այլն/ կազմակերպում է մեծերին նմանակելով, նրանց փորձը կրկնելով, փորձելով նմանվել նրանց: Նա դա շատ լավ է անում՝ խոհարարության կենտրոնում: Գերադասելի է, որ այն խմբասենյակին կից լինի: Խոհարարությունը հնավարավորություն է տալիս համոտեսել նոր կերակրատեսակներ: Միասին պատրաստելը երեխաներին հնարավորություն է տալիս շփվել միմյանց հետ, սովորեցնում է կիսել ունեցածը, աշխատել զույգերով: Երեխաները վայելում են իրենց պատրաստածը միասին: համապատասխանում է նրա ֆունկցիոնալ կենսական պահանջմունքներին:

Մանկավարժները քննարկման են դնում գույների, թվերի, ձևերի, սննդի և բնագիտության հետ կապված հարցեր: Խոհարարությունը երեխաներին իրական կյանքի փորձառություն է տալիս:

Բնագիտական կենտրոն

կենտրոնը կբավարարի երեխայից բնագիտությանը վերաբերող հետաքրքրությունները: Խոսքը միայն բնությանը չի վերաբերում: Բացի բույսերի և կենդանիների «անկյունից», մի հարմար տարածք «լցված» կլինի՝ տարբեր առարկաներով որոնք կգրավեն երեխային, կշարժեն նրա հետաքրքրությունը՝ մազնիս, կողմնացույց, ավազի ժամացույց, տարբեր մետաղի գործիքներ...

Նախակրթարանը պիտի գտնվի այգում կամ գոնե կից փոքրիկ այգի ունենա, որտեղ երեխաները կկարողանան ծաղիկներ աճեցնել, ծառեր՝ խնամել, տարբեր սերմեր ցանել, բնագիտական փորձեր կատարել: Բակում երեխաները մեծերի հետ միասին ծառեր, այլ բույսեր կտնկեն, կմշակեն, շրջապատը կմաքրեն:

Ամառային բակ-պարտեզ

Խմբասենյակի ողջ նկարագրությունը՝ հավասարապես վերաբերում է նաև բակին: Երեխաները ողջ օրը կանցկացնեն՝ ամառային պարտեզում պաշտպանվելով՝ խմբասենյակի խեղդող, ճնշող տոթից, այն, ինչ երեխան խմբասենյակում կաներ, ավելի մեծ սիրով և օգուտով բակում կանեն: Այստեղ ասֆալտի գոյությունը պիտի բացառվի, միայն մանր ավազ, խոտով ու ծաղիկներով ծածկված հող, դրանք ոչ միայն անվտանգ են, այլև լավ «շինանյութ» են խաղ- հովանոցներ, պառկելու, արևային լոգանք ընդունելու հարմարություն, ճոճանակներ գամակներ, պլաստմասսե տարբեր հարթություններ, սեղան-աթոռներ, փչովի օղակներ, խաղալիքներ, նստարաններ, պտտօղակներ, պարաններ, գործունեության համար: Բակում լողավազան՝ պիտի լինի /սկզբի համար՝ գոնե փչվող/:

Բակում՝ երևացող տեղում, մաքրելու միջոցներ, դուլլեր, աղբաման, փոքր գյուղատնտեսական գործիքներ պիտի լինեն

Երեխան չի հոգևում գործունեությունից /խաղից աշխատանքից, պարապմունքից/, որը համապատասխանում է նրա ֆունկցիոնալ կենսական պահանջմունքներին:

ԳԼՈՒԽ 2

Յիմնական խաղային և գոտիներ կամ աշխատանքային կենտրոններ Առարկայական զարգացնող միջավայրին ներկայացվող մանկավարժահոգեբանական պահանջները

Մտավոր դաստիարակության հիմքում ընկած զգայական դաստիարակությունն ապահովում է երեխայի զգայարանների զարգացումը որպես շրջապատող միջավայրի գույները, ձայները, ձևը, հոտերը, համերը ընկալելու, յուրացնելու միջոց: Նախադպրոցականների զգայական դաստիարակության խնդիրները (ճանաչել, տարբերակել, անվանել գունային երանգները, հոտերը և ջերմաստիճանը, տարածության և ժամա ամանակի մեջ կողմնորոշումը, հոլյզերը) իրականացվում են ծրագրում նախատեսված պարապմունքներում, գործունեության ձևերում և առօրյա կյանքում նպաստավոր շրջակա միջավայրի միջոցով: Հատուկ ստեղծված զարգացնող առարկայական ջավայրի միջոցով ապահովվում է երեխաների դիտունակության զարգացումը, երեխաները սովորում են տեսնել, ընկալել, իմաստավորել շրջապատող առարկաները, նրանց առձևահատկությունները, նշանակությունը, նմանությունները և տարբերությունները:

Առարկայական-խաղային միջավայրը պետք է լինի տարատեսակ, բազմաֆունկցիոնալ և տարբերակային, խաղային տարածքը համապատասխանի երեխաների սոցիալական զարգացման կարիքներին:

Յիմնական խաղային գոտիները կամ աշխատանքային կենտրոնները լինում են

- Ստեղծագործական, սյուժետա-դերային
- Բացօթյա կամ բակային
- Կառուցողական (խաղաղեկորներ)
- Կերպարվեստ
- Գրագիտություն
- Մաթեմատիկա
- Բնագիտություն (ավազ և ջուր)
- Երաժշտություն

Ստեղծագործական, սյուժետային խաղեր

Նպատակն է՝

Երեխաների համար ստեղծել առանձնահատուկ հնարավորություն իրական կյանքում տեսածը և զգացածը արտացոլելու համար, դրանով իսկ նպաստելու ինքնաճանաչմանը, ինքնադրսևորմանը:

Անհրաժեշտ նյութեր՝

Գլխարկներ, դիմակներ, հագուստ, կոշիկներ, աքսեսուարներ, տիկնիկներ, տիկնիկի օժիտ (մահճակալ, կալ, հայելի, սպասք...)

Նպաստում է՝

Ուշադրության կենտրոնացմանը, հետաքրքրությունների ընդլայնմանը, ստեղծագործական կարողությունների զարգացմանը, ակնհայտ իրադրությունների մեկնաբանմանը, վերահսկմանը, որոշումներ կայացնելուն:

Բացօթյա կամ բակային խաղեր

Նպատակն է՝

ճանոթացնել շրջակա միջավայրին և օգնել երեխաներին հասկանալու, թե ինչպես են իրենց զգում շրջապատում: Խմբասենյակում կազմակերպված պարապմունքից հետո աշխատանքային կենտրոնի ինքնատիպ տարածումն է բացօթյա միջավայրում: Խոսքի զարգացման կերպարվեստի, երաժշտության, ֆիզիկական դաստիարակության, Էկոկրթության և ծրագրի այլ շատ պարապմունքներ հարմար կլինի կազմակերպել դրսում:

Անհրաժեշտ նյութեր՝

Տաղավար, ճոճանակներ, ֆիզ. պարագանել, խաղեր՝ ավազով, ջրով ստվերոտ տարածք, երթևեկության խաչմերուկ...

Նպաստում է՝

Ակտիվության, արագ կողմնորոշման, հաղորդակցական հմտությունների, ամենօրյա շարժողական ռեժիմի իրականացմանը, ստեղծագործական ներուժի բացահայտմանն ու դրսևորմանը:

Կառուցողական խաղեր (խաղադեկորներ)

Նպատակն է՝

Նույնատիպ (իրական կառույցների նման) կամ երևակայական կառույցների (շենքեր, կոթողներ, կամուրջներ, դարպասներ, կենդանաբան այգիներ) ստեղծում:

Անհրաժեշտ նյութեր՝

Խորանարդներ, աղյուսներ, կամարներ, բուրգեր և այլ շինարարական նյութեր, բեռնատար, տարբեր չափերի և ձևերի մարդիկ, կենդանիներ, ինքնաթափ մեքենաներ տիկնիկներ, ծառեր...

Նպաստում է՝

Տրամաբանական, մաթեմատիկական մտածողության զարգացմանը, սոցիալական խնդիրների լուծմանը, ստեղծագործական ներուժի բացահայտմանը, ուշադրության կենտրոնացմանը:

Արվեստ (կերպարվեստ, երաժշտության)

Նպատակն է՝

Նկարելու ծեփակերտման, սոսնձման եղանակով՝ արգասաբեր գործունեության ինքնաշեն խաղերի հարստացում, տարբեր աշխատանքների ստեղծում:

Չգայական փորձով նորությունների հայտնաբերում՝ համակցված պարապմունքների կազմակերպման ժամանակ արվեստների կարևորում:

Անհրաժեշտ նյութեր՝

Ներկեր, թղթեր, գունավոր թղթեր, վրձին, մկրատ, մատիտ, կավիճ, կտորեղեն գործվածքեղեն մետաղաշարեր ապարներ, պլաստիլին), նկարիչների աշխատանքներ, նկարներ պատերի ձևավորման համար, երաժշտական գործիք:

Նպաստում է՝

Ստեղծագործական, խոսքային և ոչ խոսքային հաղորդակցական հմտությունների զարգացմանը, ինքնագնահատմանը:

Գրագիտություն

Նպատակն է՝

Խմբասենյակում հանգիստ միջավայրի ստեղծում, որտեղ երեխաները կարող են հանդիպել տառերի հետ, նստել և գրքեր ուսումնասիրել, ունկնդրել մեծերի կողմից ընթերցված պատմությունները, «կարդալ» և լսել ընկերների «կարդացածը», հորինել, անգամ բեմադրել փոքրիկ պատմություններ:

Անհրաժեշտ նյութեր

Թղթեր, գունավոր մատիտներ, մանկական պատկերազարդ գրքեր, առարկայական և սյունժետային նկարներ, տպագիր տառերի ուրվանկարներ, ծրարներ, թերթեր, ամսագրեր, բացիկներ, դրոշմանիշներ, երեխաների թելադրություններ (ավագ խմբում՝ նաև՝ գրաֆիկական), քանոններ, ալբոմներ, աշխատանքային տետրեր:

Նպաստում է՝

Ընթերցանության արժևորմանն ու ընթերցելու ձգտման ձևավորմանը, ուշադրության կայունացմանը:

Մաթեմատիկա

Նպատակը

Սովորել տրամաբանել: Ձեռք բերել կազմակերպական և համակարգման փորձ:

Անհրաժեշտ նյութեր

Կառուցողական նյութեր, խաղալիքներ, սաղեր, ուլունքներ, ավագ խմբում աշխատանքային տետրեր, պաստառներ, և երկրաչափական պատկերներ, հանելուկներ...

Նպաստում է

Առարկաների համեմատմանը, դասակարգմանը, նմանության և տարբերության բացահայտմանը, հաշվելուն, մտքեր փոխանակելու բանակցելու, կշռադատելու, կռահելու և խնդիրներ լուծելու կարարությունների զարգացմանը աչք-ձեռք աշխատանքի կոորդինացմանը:

Բնագիտություն

Նպատակը՝

Խմբասենյակի հարմար՝ հատվածում՝ համապատասխան միջավայրի ստեղծում, որտեղ երեխաները կարողանան կատարել հետազոտություններ, եզրահանգումներ

անել հարստացնելով սեփական կենսափորձը կենդանի և անկենդան բնության. բնական երևույթների մասին պատկերացումներով:

Անհրաժեշտ նյութեր

Տարիքային խմբերի համար՝ նախատեսված սենյակային բույսեր, խնամքի պարագա ռազաներ, բնության օրացույց, նկարներ, մագնիս, ծաղիկներ և այլ նյութեր ծագկահարդարման համար:

Նպաստում է

Էկոկրթական գիտակցության ձևավորմանը, պատկերացումների ընդլայնմ այնմանը, զգայական զարգացմանը, սիրո և խնամքի դաստիարակմանը:

Նախադպրոցական տարիքի երեխայի մանկավարժական զարգացման գնահատա հահատականը

Նախադպրոցական կրթական համակարգում այսօր մեծ նշանակություն է ստանում անձի զարգացման և ձևավորման առժևորումը: Երեխայի անձի ձևավորումը(նախաձեռնողականություն, ինքնուրույնություն) պանանջում է կրթության համակարգի նախագծում, հիմքերի ձևավորում նախադպրոցական տարիքում:

Ի՞նչն է գնահատելի նախադպրոցական ոլորտում: Գնահատելի է երեխայի զարգացման առկա վիճակը և ընթացքը, ինչպես նան՝ նախադպրոցական

հաստատության աշխատանքի բոլոր ոլորտները: Դրանք են՝ ծրագրային բոլոր բաժինների ուղղությամբ՝ խնդիրների ստեղծումը, դպրոցական ուսումնառության նախապատրաստումը և այլն:

Գնահատման շրջանակն է ո՞վ, ու՞մ, ի՞նչ, ե՞րբ, որտե՞ղ, նպատակ, միջոց և պայման բաղադրիչները, գնահատման չափանիշները:

Մանկավարժական գնահատականի ընդհանուր սկզբունքներն են՝

- երեխայի հետ հաղորդակցման կարևորության գիտակցում դաստիարակի կողմից
- հստակության, լիարժեքության, արդարության, արդյունքի և որակի՝ ապահովում
- մանկավարժական գնահատականի պաշարում մասնավոր գնահատականներից
- շփման ընթացքում հետադարձ կապի ապահովում

Դաստիարակի մանկավարժական աշխատանքի արդյունավետությունը բացահայտող միջոցներն են

- գրույցներ
- ռեժիմային բոլոր պահերի, երեխաների գործունեության տարբեր տեսակների դիտարկումներ, փաստերի հավաքագրում, վերլուծում
- մանկավարժական փաստաթղթերի և երեխաների կատարած աշխատանքների ուսումնասիրություն և վերլուծում
- տնօրենի, ավագ մանկավարժի գնահատող գրառումները
- դաստիարակի, երեխաների, գործընկերների ծնողների, տնօրինության կարծիքը

- ցուցահանդեսների կազմակերպումը:

Յուրաքանչյուր երեխայի զարգացման համար վիճակը գնահատելու համար նրա փաստացի վիճակի իմացության կարիք է զգացվում:

Երեխայի զարգացման գնահատականը հիմնվում է անընդմեջ դիտարկումների (տեղեկատվության հավաքագրումը հիմնական մեթոդն է), որոշակի պայմանների ստեղծման և կանոնների պահպանման վրա: Կարևոր են նաև երեխայի կողմից՝ հարցերին պատասխանելը, նրա աշխատանքների պահպանումը (դրանցով կարելի է դատել երեխայի հոգեվիճակի, հետաքրքրությունների, ինքնադրսևորման և այլնի մասին), զրույցները ծնողների և երեխաների հետ:

Տեղեկատվական աղբյուրներն են երեխան խումբը, մեծահասակները, երեխայի կյանքի պայմաններն ընտանիքում:

Ընդհանուր խմբի գնահատման ժամանակ կարելի է դիտարկել մի շարք երեխաների վարքագիծը, գործողությունները մտածելու կերպը, համագործակցության առաջարկը, հաղորդակցման ոճը զարգացման առաջընթացը կատարելով՝ անհրաժեշտ սեղմ գրառումներ, հավաքագրել փաստեր, կատարել ստացած տվյալների հաշվառում և արդյունքների մեկնաբանություն:

Մանկավարժական գնահատման ճանապարհի հնարավոր դժվարությունների, խոչընդոտների ու վտանգների պատճառ կարող են լինել ոչ միայն արտաքին գործոնները (երեխաների մեծ թիվը, ժամանակի սղությունը), այլև դաստիարակի տարիքը, փորձը, հուզակամային որակները, անհատականությունը, հոգեբանական մթնոլորտը, անտարբերությունը համակրանքը (հիացումնքը) կամ հակակրանքը՝ որևէ երեխայի նկատմամբ, իր աշխատանքի նկատմամբ սիրո բացակայությունը և այլն: Այս ամենը խոսում են այն մասին, թե ինչպիսին կարող է լինել մանկավարժական գնահատականը:

Ուսուցման նորացված մեթոդների կիրառումը մանկապարտեզում

ա/ Պարապմունք և խաղ, պարապմունքների կառուցվածքային տարբեր մասերում խաղային շարժառիթների օգտագործումը,

բ/ Երեխաների ուսուցման եղանակները

Ուսուցման հակադիր ձևեր են համարվում պարապմունքները և խաղերը:

Պարապմունքները ուսուցման կազմակերպված ձևեր են:

Պարապմունքների կազմակերպմանը ներկայացվող մանկավարժական պահանջներն են.

- նպատակաուղղվածություն և դրան համապատասխան պայմաններ,
- մանկավարժի բարյացկամ և դրական հուզական վերաբերմունք,
- մանկավարժական հմուտ և ճկուն ուղղորդում,
- խաղային հնարների, շարժառիթների և ֆիզդադարների օգտագործում:

Պարապմունքների կազմակերպման ձևերն են անհատական ենթախմբերով և համընդհանուր, որոնք կարող են վարվել կախված պարապմունքների բնույթից:

Պարապմունքների օրինակելի ցանկերը (ըստ խմբերի) կազմելիս պետք է հաշվի առնել հետևյալ պահանջները

- պարապմունքների անցկացման վայրը,
- տևողությունը,
- կառուցվածքային մասերը (ԽԻԿ համակարգ)
- տեսակները (ուսուցում, ամրապնդում, խորացում, կրկնողություն և խառը տիպեր)

Խաղը երեխայի զարգացման և դաստիարակության լավագույն միջոցն է, նրա կենսագործունեության կազմակերպման կարևոր ձևը:

Խաղային բնույթով՝ պարապմունքների և խաղերի կազմակերպումը տանում են երեխային դեպի դպրոց, ակտիվ ուսումնառություն:

Ուսուցման ակտիվ մեթոդների կիրառումը օգնում է երեխային հենց պարապմունքի սկզբից «պասիվ լսողից» անցնելու «ներգրավված մասնակցի» կարգավիճակի: Ուսուցման ակտիվ մեթոդ են ջերմացնող մտքերը, մտավարժանքները և այլն: Մտքերի տարափի (ուղեղի գրոհ) ժամանակ երեխաներին տրվում է մտքերի անհրաժեշտ փոխանակության համագործակցության հնարավորություն: Կարելի է նաև կիրառել «Ջետադած մտքերի» մեթոդը: Այս դեպքում՝ երեխաներին ծանոթացվում է պրոբլեմի

հետ նկարագրվում իրադրությունը, այն լուծելուց հետո հարցերով և պատասխաններով՝ պարզում, թե ինչ հանգամանքներ բերեցին այդ պրոբլեմի փոփոխություններին:

Խոսքային լեզվական մտածողությամբ երեխաները ուժեղ են բառերով մտածելու, պատմություններ պատմելու մեջ, սիրում են պատմել, սովորում են լսելու խոսելու, մտքեր փոխանակել, խոսել և մտապահել:

Տրամաբանամաթեմատիկական մտածողությամբ երեխաները ուժեղ են կռահելու, բացահայտելու մեջ, սիրում են հարցեր տալ, դասակարգելով համեմատե ստելու միջոցով:

Տարածական մտածողությամբ երեխաները ուժեղ պատկերներ ստեղծելու մեջ, փորձեր կատարելու, սովորում են են նկարելու, երևակայելու, սիրում են ձևավորել, ստեղծագործել:

Մարմնաշարժողական մտածողությամբ՝ երեխաները սիրում են շարժման մեջ գտնվել: Ներանձնային մտածողությամբ երեխաները ուժեղ են իրենց հասկանալու, անձնական ուժեղ և թույլ կողմեր ճանաչելու, անձնական նպատակները նախանշելու մեջ: Նրանք սիրում են աշխատել միայնակ, մտորել, զբաղվել իրեն հետաքրքրող գործով: Ամենից լավ նրանք սովորու որում են միայնակ՝ աշխատելու, անհատական աշխատանքներ կատարելու միջոցով:

Պարապմունքներ և գործունեության ձևեր

Պարապմունքները եղել և հիմնականում այսօր էլ որոշ հաստատություններում մնում են որպես ուսուցման գերիշխող ձև՝ մոռանալով երեխաների կարիքների հետաքրքրությունների մասին, թե ինչպես կուզենա նա գիտելիք ձեռք բերել: Պարապմունքների ձևով իրականացվող ուսուցման ընթացքում երեխաները տիրապետում են որոշակի գիտելիքների և կարողությունների, որ չեն կարող յուրացվել խաղերի, մեծերի հետ հաղորդակցման և ինքուրույն գործունեության ընթացքում: Ուսուցումը պետք է կատարել ամենից շատ խաղային բնույթով և խաղի մեջ:

Մտահոգիչ է երեխայի տարիքային և անհատական առանձնահատկություններին պարապմունքների թիվը, տևողությունը: Մանկապարտեզներում լրացուցիչ (օտար լեզու, պար, կերպարվեստ, ֆիզկուլտուրա և այլն) կազմակերպվող պարապմունքները նույնպես ծանրաբեռնում են երեխային, թուլացնում աշխատունակությունը, որի վերականգնմանը չեն օգնել գերեկային քունն ու հանգիստը:

Ուսումնական ծանրաբեռնվածության հիգիենիկ պահանջներով առաջնորդվելու համար խորհուրդ է տրվում՝

- Չխախտել նախադպրոցական կրթության օրենքով սահմանված խմբերում երեխաների ընդգրկվածության թիվը
- Կատարել ռեժիմի (կանոնակարգի) պարապմունքների թվի, տևողության, հերթագրման, ընդմիջումների, զբոսանքների, խաղերի, ինքնուրույն գործունեության, համակարգչային գրագիտության տիրապետման, կերակրման, ընդհանուր շարժողական ռեժիմի, ծնողների հետ աշխատանքի ծրագրային պահանջները:

Ուսուցման մեթոդները

Ուսուցման գործընթացը իրականացվում է տարբեր մեթոդների օգնությամբ: Ներկայումս նախադպրոցական դիդակտիկայում լայն տարածում են գտել ուսուցման մեթոդները՝ ինտերակտիվ կամ փոխգործուն մեթոդներ: Խաղային մեթոդների առավելությունները պայմանավորված են խաղային մթնոլորտի բարձր հուզականությամբ, երեխայի համար խաղի բնական և հոգեհարազատ բնույթով:

Ուսուցանող են խաղի բոլոր տեսակները, որոնք կատարում են երկու կարևոր գործառնություն՝

- նպաստում են գիտելիքների ամրապնդմանը և խորացմանը,
- խթանում են նոր գիտելիքների արդյունավետ յուրացումը:

Խաղի յուրաքանչյուր տեսակ երեխայի զարգացմանը նպաստող ուրույն մեթոդ է:

Ուսուցման փոխգործուն մեթոդները համապատասխանում կողմնորոշիչ/երեխայակենտրոն/ ուսուցման սկզբունքներին և կարող են արդյունավետորեն ծառայել նշված ուսուցման մոդելի խնդիրների լուծմանը:

Փոխգործուն մեթոդները բացառում են որևէ մեկի առաջնայնությունը, գերակայությունը, Ինչպես նաև մի տեսակի գերակշռությունը մյուսների նկատմամբ:

Փոխգործուն ուսուցման սկզբունքներն են.

1. – փոխազդեցությունը, փոխուսուցումը
2. – երեխայի ակտիվություն
3. – համագործակցու կցությունը

4. –ինքնարտահայտման խրախուսումը
5. – հետադարձ կապը:

Փոխգործուն մեթոդների առանձնահատկություններն են՝

1. – երեխայի իմացական գործընթացների կազմակերպում և
2. - հետաքրքրությունների բացահայտում
3. -համագործակցային կարողությունների զարգացումը
4. – անհատական առանձնահատկությունների բացահայտում
5. – հաղորդակցական ունակությունների ձևավորում
6. –տրամաբանական մտածողության զարգացում
7. – ինքնուրույնության խրախուսում
8. - վերլուծական կարողությունների ձևավորում:

Այդուհանդերձ, չկան փոխգործուն մեթոդների արդյունավետ կիրառման բանաձևեր: Ցանկացած խումբ, պարապմունք եզակի է և անկրկնելի: Դաստիարակի խնդիրն է ընդհանուր սահմանված մեթոդը հարմարեցնել կոնկրետ իրավիճակին

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Չափորոշիչը կանոնակարգող փաստաթուղթ է, որը սահմանում է կրթական ծրագրերի բովանդակության պարտադիր նվազագույնը, երեխաների ուսումնական ծանրաբեռնվածության առավելագույն ծավալը և երեխաներին՝ ներկայացվող որակական պահանջները:

Չափորոշիչին համատասխան մշակվում են կրթական ծրագրեր, կանոնակարգող ակտերի նախագծեր, ուղեցույցներ, երաշխավորություններ, հաղորդաշարեր: Չափորոշիչի հիման վրա կատարվում են դիտարկումներ և այլն: Այսինքն՝ չափորոշիչը համարվում է հայեցակարգերի, ծրագրերի (այդ թվում նաև վերապատրաստման տարբերակված ծրագրերի), մեթոդական ուղեցույցների մշակման, դրանց գործնականում ներդրման և ինչպես վերը նշվեց, երեխայակենտրոն կրթության իրականացման հիմք:

Չափորոշիչի ձևավորման հիմնական սկզբունքներն են՝ երեխաների զարգացման և անհատական առանձնահատկությունների հաշվառումը, խաղի գերակայությունը և խաղային գործունեության, կրթական աշխատանքների անհատականացումը և պլանավորումը, մտքի և խոսքի ազատ դրսևորումը ծնողների ներգրավումը մանկապարտեզի առօրյայում, երեխաների սահուն տարրական դպրոցի անցման կազմակերպումն ու իրականացումը, ստեղծագործական ունակությունների զարգացումը, մասնավոր մեթոդիկաների տիրապետումը, զարգացնող առարկայական և ֆիզիկական միջավայրի ապահովումը:

Չափորոշիչի որակական պահանջները սահմանվում են ըստ տարիքի և զարգացման ոլորտների այնպես, որ հասանելի լինի անապահով ընտանիքներին:

Չափորոշիչի հիման վրա աշխատանքը ակնկալում է միասնական հենքային դաշտի ստեղծում, կրթական ոլորտի զարգացում և նորացում, կադրերի մասնագիտական կատարելագործում հիմնական արժեքային հարաբերությունների ձևավորում և այլն:

Չափորոշիչով սահմանված կրթության բովանդակության հասանելիությունն ապահովվում է զարգացման հիմնական ուղղություններին համապատասխան հետևյալ բաղադրիչներով՝ գիտելիք, կարողություն, հմտություն, արժեքային համակարգ:

Գրականության ցանկ

- Նախաշավիղ 6.2015 Լալա Սմբատյան – Էջ 48
- 3-6 տարեկան երեխաների կրթական ծառայությունների կազմակերպումն այլընտրանքային մոդելներով Ռ.Ճառուկյան, Լ.Սմբատյան, Ս.Մանուչարյան, Ա.Գյուրջյան, Մ.Մկրտչյան 2018 – Էջ 68-70